

PRIKAZI KNJIGA

Olga Zlatkin-Troitschanskaia, Klaus Beck, Detlef Sembill, Reinhold Nickolaus und Regina Mulder, LEHRERPROFESSIONALITÄT. BEDINGUNGEN, GENESE, WIRKUNGEN UND IHRE MESSUNG.

Weinheim und Basel: Beltz, 2009., 755. str.

Uloga nastavnika se u suvremenom društvu značajno mijenja jer se pred njega postavljaju sve veći društveni zahtjevi. Jedan od njih je i zahtjev za profesionalizacijom poziva nastavnika. Povod za pisanje ove knjige, kako ističu urednici, jest potreba za opsežnom analizom pojma profesionalizacije nastavnčkog poziva. Knjigu *Profesionalnost nastavnika. Uvjeti, geneza, učinci i njihovo mjerenje* uredilo je pet znanstvenika/ca i u njoj je sabrano 60 priloga autora i autorica o ovoj značajnoj suvremenoj temi.

U zborniku su prikupljeni radovi iz različitih disciplina, ali ipak pretežito iz empirijske (pozivne i stručne) pedagogije, pedagoške psihologije, obrazovne ekonomije i sociologije obrazovanja. Težište knjige je u predstavljanju istraživačkog stanja u ovom području i interpretaciji rezultata istraživanja u poimanju geneze, formi, razvoja i učinaka profesionalnosti nastavnika. Iako urednici knjige, a i pojedini autori pokušavaju svoje priloge predstaviti kao moguću osnovu za teorijsko utemeljenje shvaćanja pojma profesionalnosti nastavnika, to im ipak ne polazi za rukom, jer raznolikost priloga ovdje nije prednost, nego više izraz nedostatka čvršće teorijske koncepcije koja bi radovima jedina mogla osigurati unutarnju povezanost. Osim toga, postavlja se pitanje je li moguće izvesti teorijsku razinu iz (samo) empirijskih podataka?

Knjiga je podijeljena u četiri velika poglavlja: „*Profesionalnost kao problem*”; *Pojam profesionalnosti – teorijski i aspekti mjerenja*; *Razvoj profesionalnosti nastavnika*; *Učinkovitost i učinci profesionalnosti nastavnika*.

Mnogostranost aspekata središnje teme knjige razotkriva se već naslovima tema priloga pojedinih autora svrstanih u pojedina poglavlja kako slijedi:

I. „Profesionalnost” kao problem

- Olga Zlatkin-Troitschanskaia, Klaus Beck, Detlef Sembill, Reinhold Nickolaus i Regina Mulder: *Perspektive profesionalnosti – Uvod i pregled*
- Thomas Kurtz: *Profesionalnost nastavnika kao teorijski termin – pojmovno-sustavna analiza*

II. Pojam profesionalnosti – teorijski i aspekti mjerenja

Drugo poglavlje je podijeljeno u tri dijela:

1. *K dimenzionalnosti konstrukta profesionalnosti*

- Sabine, K. Lehmann-Grube/Reinhold Nickolaus: *Profesionalnost kao kognitivna dispozicija*
- Michael Besser/Stefan Krauss: *K profesionalnosti kao ekspertizi*
- Ralf Witt: *Pedagoška profesionalnost i diferenciranost područja u stručnom obrazovanju*
- Reinhold S. Jäger: *Dijagnostička kompetencija i izgradnja rasudbe kao element profesionalnosti*
- Silke Hertel/Simone Bruder/Bernhard Schmitz: *Nastavnička kompetencija vođenja razgovora i savjetovanja*
- Jan U. Hense / Heinz Mandl: *Nastavnička kompetencija samoevaluacije i samokompetencije. Zašto nastavnici trebaju kompetenciju evaluacije?*
- Manfred Hofer: *Kompetencija ophođenja s raznolikošću učenika kao doprinos pravednosti u obrazovanju*

2. *Pristupi modeliranju i operacionaliziranju*

- Mareike Kunter/Uta Klusmann/Juergen Baumert: *Profesionalna kompetencija nastavnika matematike*
- Fritz K. Oser/Sarah Heinzer: *Razvoj konstrukta kvalitete – k „odvjetničkom” poimanju profesionalnosti*
- Sigrid Bloemeke/Gabriele Kaiser/Rainer Leh-

mann/Johannes Koenig/Martina Doebrmann/
Christine Buchholtz/Sebastian Hacke: TEDS-
M: Mjerenje nastavničkih kompetencija u inter-
nacionalnoj usporedbi

- Katharina Schwindt/Tina Seidel/Geraldine
Blomberg/Kathleen Stuermer: *Kontekstuali-
zirano shvaćanje pedagoško-psihološke kompe-
tencije u studenata nastavnčkih studija – Pro-
jekt OBSERVE*
- Cornelia Graesel/Sabine Krolak-Schwerdt: *Pro-
fesionalnost nastavnika u programu „Modeli
kompetencije”*

3. Mjerenje i dijagnoza profesionalnosti

- Klaus Beck: *Strategije empirijskog istraživanja
o profesionalnosti nastavnika*
- Lutz-Michael Alisch/Rico Hermkes/Kathrin
Moebius: *Mjerenje profesionalnosti I: Temelji*
- Lutz-Michael Alisch/Rico Hermkes/Kathrin Mo-
ebius: *Mjerenje profesionalnosti II: Meteorologija*
- Oliver Luedtke: *Višerazinskomodeliranje u em-
pirijskim istraživanjima obrazovanja*
- Johannes Hartig: *Mjerenje kompetencija nastav-
nika s modelima teorije Item-Response*

III. Razvoj profesionalnosti nastavnika

Treće poglavlje je također podijeljeno u tri dijela:

1. Unutarnje dimenzije

- Gerhard Minnameier: *Kognitivne pretpostavke
razvoja pedagoške profesionalnosti*
- Detlef Sembill/Juergen Seifried: *Koncepcije,
funkcije i intencionalne promjene u gledištima*
- Elsbeth Stern: *Implicitni i eksplicitni procesi uče-
nja u nastavnica i nastavnika*
- Tina Hascher/Andreas Krapp: *Emocionalne pret-
postavke profesionalnosti nastavnika*
- Andreas Krapp/Tina Hascher: *Motivacijske pre-
postavke razvoja profesionalnosti nastavnika*
- Fritz K. Oser: *Moral s onu stranu organizirane
dopuštenosti – k unutarnjoj i izvanjskoj učinko-
vitosti profesionalnog etosa*
- Regina H. Mulder/Gerhard Messmann/Hans
Gruber: *Profesionalni razvoj nastavnika kao pove-
zanost profesionalnosti i profesionalnog djelovanja*

2. Vanjske dimenzije

- Birgit Ziegler: *K genezi profesionalnosti – pro-
cess odabira poziva*
- Ewald Terhart: *Prva faza: obrazovanje na sve-
učilištu*

– Markus M. Boehner: *Učinci pripremne faze na
profesionalnost nastavnika*

- Stephan G. Huber: *Učinkovitost obrazovanja
nakon studija*
- Ueli Halbheer/Kurt Reusser: *Inovativni koncepti
i načini obrazovanja nastavnika kao uvjeti pro-
fesionalnosti nastavnika*
- Susanne Weber/Frank Achtenhagen: *Profesio-
nalizacija u novom konceptu obrazovanja na-
stavnika (prema bolonjskom procesu) – između
tradicionalne slike o pozivu i profesionalnog raz-
voja kompetencija*

3. Organizacijski konteksti

- Rolf Dubs: *Strukture vođenja u obrazovnim or-
ganizacijama – rukovođenje i posljedice za pro-
fesionalnost nastavnika*
- Wolfgang Boettcher/Timm Liesegang: *Odnos
institucijskog i organizacijskog razvoja i njihovo
značenje za profesionalnost nastavnika*
- Nils Berkemeyer/Wilfried Bos: *Profesionaliza-
cija u polju napetosti između vanjske i unutar-
nje evaluacije*
- Hans Merckens: *Kultura organizacije i profesio-
nalizacija*
- Harm Kuper: *Organizacijsko znanje, upravlja-
nje znanjem i organizacija koja uči*
- Regina H. Mulder/Christian Hartens/Hans Bru-
ber: *Učenje nastavnika na radnom mjestu*
- Manfred Prenzel/Claudia Fischer: *Nastavnici
uče u grupama i organizacijama – iskustva iz
desetogodišnjeg modela SINUS*
- Volker Krumm: *Rad roditelja i njegovi učinci
na profesionalizaciju nastavnika*

IV. Učinkovitost i učinci profesionalnosti nastavnika

Četvrto poglavlje je podijeljeno u tri dijela:

1. Personalne perspektive

- Uwe Schaarschmidt: *Opterećenja i zdravlje u
nastavničkom pozivu*
- Lutz Schumacher/Peter Paulus/Bernhard Si-
eland: *Nastava, škola, obrazovni sustav i druš-
tvo – situacijski utjecaji na zdravlje i profesio-
nalnost nastavnika*
- Lisa M. Warner/Ralf Schwarzer: *Samoučinko-
vitost nastavnika*
- Stefan Denler/Stefan C. Wolter: *Odluke na-
stavnika tijekom karijere iz ekonomsko-obra-
zovne perspektive*

2. Interpersonalne perspektive

- Josef Kuensting/Melanie Billich/Frank Lipowski: *Utjecaj kompetencija nastavnika i djelovanja nastavnika na školski uspjeh učenika*
- Eveline Wuttke: *O utjecaju profesionalne kompetencije nastavnika na konstrukciju i upravljanje procesima okruženja poučavanja i učenja*
- Christine Pauli/Kurt Reusser: *O utjecaju profesionalnosti na kvalitetu procesa poučavanja i učenja*
- Birgitta Kopp/Melanie Germ/Heinz Mandl: *Profesionalna potpora procesa učenja od strane tutora*
- Lothar Reetz: *Profesionalnost u ophođenju s metodičkim konstrukcijama u nastavi ekonomije – na primjeru didaktičke studije slučaja*

3. Transpersonalne perspektive

- Stephan Schumann/Franz Eberle: *Promišljanja o shvaćanju dugoročnih učinaka profesionalnosti nastavnika*
- Olga Zlatkin-Troitschanskaia/Manuel Foerster: *Učinci profesionalnosti nastavnika na organizaciju i razvoj škole*
- Silvia Teuber/Uschi Backes-Gellner/Johannes Mure: *Poimanje učinaka profesionalnosti nastavnika iz obrazovno-ekonomske perspektive*

Raznolikosti priloga o profesionalizaciji nastavnika jedno je ipak zajedničko – empirijski istraživački pristup, iako polaze iz različitih perspektiva: empirijska (strukovna) pedagogija, pedagoška psihologija, ekonomija obrazovanja i sociologija obrazovanja. U tom je smislu knjiga dobar pregled poimanja profesionalnosti nastavnika iz navedenih perspektiva koje se lako identificiraju korištenim pojmovima (primjerice psihologijska u pojmovima: kompetencije nastavnika, kognitivne, afektivne i motivacijske dimenzije), nacrtima istraživanja (i posebice kriterijima kojima ta istraživanja trebaju udovoljavati), nedostatkom komunikacije s općepedagoškim i didaktičkim teorijama i modelima.

Ono što je evidentno već i iz samih naslova pojedinih priloga jest nedostatak pedagoške perspektive. To bitno obilježje ovog zbornika jest razlog zbog čega ne prikazujemo i ne ocjenjujemo sadržaj radova (odnosno pristupe u njima). Pristupi profesionalizaciji iz drugih perspektiva su legitimni i u svakom slučaju dobrodošli, pa je ova knjiga vrlo dobar pregled

pristupa profesionalizaciji nastavnika iz psihologijske perspektive i perspektive ekonomije i sociologije obrazovanja, a i primjeri iz strukovne (samo uvjetno) pedagogije su također pregnantni i dobrodošli.

Ono u čemu vidimo poseban problem jest da ovakve studije „zamagljuje” pedagoški pristup (pristup iz perspektive teorija odgoja i obrazovanja), pa pristječe da on i nije potreban. Tako se u suvremenim reformama obrazovanja sve više nameću pristupi koji su sukladni obrazovno-političkoj, ali ne i pedagoškoj perspektivi. „Jezgra” profesionalnosti nastavnika nalazi se, međutim, po našem mišljenju, ponajprije – upravo u pedagoškom radu ili, drugačije rečeno, što nastavnici moraju znati i umjeti da bi mogli odgajati i obrazovati svoje učenike? Na ovo pitanje se može odgovarati samo iz kuta pedagoške perspektive.

Dominacija drugih perspektiva ne znači samo da je pedagoška potisnuta u drugi plan nego, što je još važnije, da je i sam put pristup teorijskom utemeljenju i provedivoj primjeni pojma profesionalnosti nastavnika onemogućen. U nekoliko sljedećih rečenica želimo skrenuti pozornost na nedostatak pedagoške perspektive na primjeru radova (u ovoj knjizi) koji tematiziraju profesionalnost nastavnika glede uspjeha učenika, kvalitete nastave, odnosno kvalitetu procesa poučavanja i učenja i pri tome pokazati da oni ne mogu biti zamjena (ne supsumiraju je) za nedostajuću pedagošku perspektivu.

Težište ovih radova je u utvrđivanju povezanosti kompetencija i djelovanja nastavnika na uspjeh učenika. Uspjeh učenika se utvrđuje testovima (znanja) ili dobivenim ocjenama. Riječ je ponajprije o kognitivnom aspektu učenja. U nekim se radovima naglašavaju i afektivni (emotivno-motivacijski) aspekti postignuća, ali je odgojni aspekt nastave potpuno zanemaren. On i ne može biti u fokusu ovih istraživanja, jer to ove perspektive ne omogućuju. A upravo je odgojna nastava pedagoški odgovor na shvaćanje, istraživanje i oblikovanje nastave iz kuta obrazovno-političke, sociologijske i ekonomsko-obrazovne perspektive. Potiskivanje pedagoške logike nastave drugim pristupima, posebice logikom ekonomije obrazovanja i psihologijskim empirijskim pristupima (logika mjerenje i psihometrije) uzrokuje dominantnost drugih perspektiva u teorijskom utemeljenju pojma profesionalnosti nastavnika. Kad je riječ o mogućnostima korištenja rezultata

istraživanja o utjecaju kompetencija nastavnika na uspjeh učenika i kvalitetu procesa poučavanja i učenja, tada treba istaknuti da rezultate tih istraživanja nije moguće izravno „primijeniti” u oblikovanju nastave iz najmanje dva razloga. Ponajprije je riječ o korelacijskim istraživanjima, dakle o onima kojima se ne otkrivaju uzročno-posljedične veze među varijablama. Iz deskriptivnih istraživanja ne proizlaze nužno preskripcije ili napatci za nastavu. Korišteni pojmovi nisu *pedagogijski* utemeljeni i suviše su apstraktni. Istraživanja pate od niza nedostataka, koje ističu sami istraživači (primjerice: nedosljednost i proturječnost nalaza; niska statistička značajnost dobivenih korelacija; sadržajna neutralnost istraživanja ili težište istraživanja pretežito na nastavu matematike; nedovoljna teorijska utemeljenost dobivenih rezultata – posebice neproaktivna ispitivanja učinaka ekstremnih pozicija (instruktivni nasuprot konstruktivističkom pristupu). I sami autori naglašavaju potrebu jačega teorijskog utemeljenja i usustavljenja dobivenih empirijskih rezultata (vidjeti str. 682). Jedino razrađena pedagogijska perspektiva mogla bi, po našem mišljenju, ponuditi nedostatan teorijsko utemeljenje profesionalnosti nastavnika.

Pitanje doprinosa znanosti psihologije, sociologije i ekonomije oblikovanju kurikuluma za obrazovanje nastavnika, ovom se studijom bjelodano pokazuje. Što je s doprinosom pedagogije kao znanosti (a posebice didaktike) obrazovanju nastavni-

ka ostaje i poslije ove studije **desiderat**, koji ponajprije trebaju ukloniti pedagozi znanstvenici, ako ne žele da pedagogija, a posebice didaktika ne nestane iz rasprava o suvremenim reformama obrazovanja. Treba podsjetiti da je još Herbart naglašavao da nastavnici trebaju pedagogiju zbog sebe samih, a didaktiku posebice zbog kvalitetnog izvođenja nastave. Doprinos pedagogije poimanja profesionalnosti rada nastavnika treba jače naglašavati i temeljitije tematizirati i (i empirijski) istraživati, ako se ne želi zanemarivati doprinos pedagogije poimanju profesionalnosti nastavnika prihvaćati kao neminovnost koja je, osim ostalog, nastala i kao rezultat ekspanzije drugih znanstvenih disciplina u područje obrazovanje nastavnika. U tom smislu je ova studija za pedagoge vrlo važna, jer ne pokazuje samo nedostatak pedagogijske perspektive u tematiziranju profesionalnosti nastavnika nego, što je još važnije – ukazuje možda na to da su pedagozi već toliko snažno usvojili te druge perspektive da i ne opažaju nedostatak vlastite. Osim toga, ova knjiga-zbornik jasno pokazuje obilježja tih drugih perspektiva, koje pedagozi trebaju poznavati i kao one perspektive od kojih se pedagogijska tek mora razgraničiti, kako bi s njima mogla stupiti u plodonosni interdisciplinarni odnos. U tome posebice vidimo smisao ovog prikaza, jer ponajprije ukazuje na nedovoljno pedagogijsko tematiziranje teme ove knjige: *Profesionalnost nastavnika. Uvjeti, geneza, učinci i njihovo mjerenje*.

Marko Palekčić